

ÇİZGİ FİMLERİN ÇOCUKLARIN DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN ANNE GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Atiye ADAK ÖZDEMİR*
Oya RAMAZAN**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, çizgi filmlerin çocuk izleyiciler üzerindeki etkilerini anne görüşlerine göre belirlemektir. Betimsel yöntem ve tarama modeline göre desenlenmiş olan araştırmanın örneklemini, Isparta il merkezindeki devlete ait okul öncesi eğitim kurumları (anasınıfı-anaokulu) ile ilköğretim okullarının 1, 2 ve 3. sınıflarına devam eden 940 çocuğun annelerinden oluşmuştur. Araştırmada veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen anket ile toplanmıştır. Annelerin anket sorularına verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri okul öncesi dönem çocukları ile ilköğretim öğrencileri için ayrı hesaplanmıştır. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre çocukların tümü günde ortalama 1 veya 2 saat çizgi film programlarını seyretmektedir. Örneklemdaki anneler televizyonu birinci sırada ‘birden çok işlevi olan araç’, ikinci sırada ‘bilgilendirici araç’, üçüncü sırada ise ‘boş zamanı değerlendirici araç’ olarak algılamaktadır. Yaşı büyük olan çocukların çizgi film izlemeye ayırdığı süre, oyun ve diğer sosyal aktivitelere ayırdığı süreden daha fazladır. Çocukların çoğunluğu belirli çizgi filmleri diğerlerine tercih etmekte ve düzenli olarak izlemektedir. Araştırmanın bulguları, okul öncesi dönem çocuklarının çoğunun insan karakterlerin yer aldığı çizgi filmler izlemeyi tercih ettiklerini göstermektedir. Annelerin ifadelerine göre, ilköğretim çocukları çizgi filmdeki hayali kahraman, mekân ya da olayların gerçek olduğuna daha çok inanmaktadır. Çocukların kendilerini çizgi film kahramanları ile özdeşleştirme, çizgi filmde gördüğü hareketleri tekrar etme, çizgi filmde duyduğu kelimeleri ya da ifadeleri günlük hayatta kullanma davranışları açısından okul öncesi ve ilköğretim çocukları arasında fark görülmemektedir. Bunun yanı sıra elde edilen diğer bulgular, okul öncesi ve ilköğretim çocuklarının değişen oranlarda çizgi filmlerin içeriği ile ilişkili davranışlar sergilediklerini, çizgi filmlerle bağlantılı taleplerde bulduklarını, çizgi filmler ile ilgili konuştuklarını ve sorular sorduklarını ortaya koymaktadır. ‘Çocuğum çizgi filmde gördüğü ürünleri (oyuncak, kıyafet ve diğer aksesuarlar gibi) almayı talep eder’, ‘çizgi filmler giysi ve oyuncak seçimini etkiler’, ‘çizgi filmler yiyecek ve içecek tercihini etkiler’, ‘üzerinde çizgi film kahramanı bulunan eşyaları almak ister’ şeklindeki benzer dört anket maddesinden elde edilen sonuçlara göre çizgi filmler daha çok ilköğretim çağı çocuklarının tercihlerini etkilemektedir. Anketin son sekiz sorusuna annelerin verdikleri yanıtlara bakıldığında hem okul öncesi hem de ilköğretim çocuklarının izledikleri çizgi filmler hakkında aile üyeleri ile konuştukları ve sorular sordukları anlaşılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Televizyon, çizgi film, okul öncesi, ilköğretim, anne görüşleri

* Arş. Gör. Dr. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi ABD. aadak@pau.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Okul Öncesi ABD.,
oramazan@marmara.edu.tr

VIEWS of MOTHERS ABOUT CARTOONS' IMPACT ON CHILDREN' BEHAVIOUR

SUMMARY

The purpose of this study is to examine effects of cartoons on child audiences regarding the views of mothers. This research was designed according to descriptive method and survey model. The sample of research consisted of 940 mothers who have child attending public pre-schools (preschool-kindergarten) and primary schools (first, second and third graders) in the center of Isparta province. To collect data, a questionnaire was designed by the researcher. Frequencies and percentiles of the answers of parents to the questions for pre-school kids and primary school students have been computed separately. The results obtained in this study show both pre-school and primary school children's watch cartoon programs on average 1 to 2 hours per day. Mothers rated television as 'a multifunctional device', 'informative device' and 'leisure time device' consecutively. Older students spared more time to watch cartoon films than to games and social activities. A majority of the children prefer a certain cartoon film and watch it on a regular basis. The findings suggest that a substantial number of pre-school kids prefer to watch cartoon films which have human characters in the heart of them. According to the mothers it is mostly primary school children who believe that the virtual heroines, the places and scenes of the films are genuine. There is no significant difference between pre-school kids and primary school children in identifying themselves with the heroines of the cartoon films, imitating the movements they have seen in them and using the words they have heard in their daily routines. Besides, other findings suggest that both pre-school kids and primary school children exhibit behaviour very much related to the content of these cartoon films, have requests inspired from them and ask questions and talk about these films at varying degrees. According to the findings of the four questions asked 'My child asks for items (toys, clothes and other things) which he has seen in a cartoon film', 'cartoon films have an impact on her choices of clothes and toys', cartoon films have an effect on his food and drinks', 'wants to buy clothes which have the cartoon film characters on them', cartoon films have a significant impact on primary school children's choices. The last eight questions of the questionnaire suggest that both pre-school kids and primary school children talk with their parents about the cartoon films.

Key words: Television, cartoons, pre-school, elementary school, mothers views

Televizyonun günümüzde her yerde bulunan ve oldukça yaygın kullanılan araçlardan biri olmasının yanı sıra (Pagani ve diğerleri, 2010) görsel ve işitsel uyarınları birlikte kullanarak sunması, ona dünyaya açılan pencere işlevini yüklemiştir (Akçalı, 2007). Özel yetenek gerektirmeyen bir eylem olması nedeniyle her yaşta ve her kesimden insanın televizyon izlemeye kayda değer bir zaman ayırdığı görülmektedir (Öztürk ve Karayağız, 2007; Zutphen ve diğerleri, 2007; Postman, 2004; Çiftçili ve diğerleri, 2003; Yalçın ve diğerleri, 2002).

Televizyon, yetişkinlerin yanı sıra çocukların yaşamında da önemli bir yer tutmaktadır (Bonnin ve diğerleri, 1991); çocuklar doğdukları andan itibaren televizyon başında oldukça fazla zaman geçirmektedir (Persson ve Eizenman, 2003). Avustralya’da 6-7 yaş grubu 2143 çocuk ile gerçekleştirilen araştırmanın verilerine göre çocuklar günde ortalama 90 dakika televizyon seyretmektedir (Brown ve diğerleri, 2010). Erdoğan ve Baran (2008) tarafından yapılan araştırmanın bulguları, altı yaş çocuklarının günde ortalama 2-4 saat arası televizyon seyrettiklerini ortaya koymaktadır. Yalçın ve diğerleri (2002) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre ise okul öncesi ve ilköğretim çağı çocuklarının % 62’si günde 2 saati, % 8,3’ü ise günde 4 saati televizyon başında geçirmektedir. Bazı ülkelerde çocuklar günde üç-dört saat televizyon izlemektedir (Corrigan, 2010). Huang ve Lee (2009) tarafından yapılan araştırma sonuçları, televizyon izlemenin çocukların davranış problemlerini arttırdığını göstermektedir. Yapılan başka araştırmalarda ise uzun süre televizyon seyretmenin çocuklarda yüksek düzeyde duygusal kararsızlık, saldırganlık ve obezite; düşük düzeyde uyum, deneyime açıklık ve dürüstlük gibi sonuçları olduğunu ortaya koymaktadır (Persegani ve diğerleri, 2002). Radyo Televizyon Üst Kurulu’na (RTÜK) göre televizyon izleme alışkanlığı, ilköğretim çağı çocuklarının ders çalışma, dikkat, kitap okuma ve diğer davranışlarını olumsuz etkilemektedir (www.rtuk.org.tr., 2006).

Yapılan çalışmalar, televizyon programlarının içeriklerinin de çocuklar üzerinde olumlu ve olumsuz pek çok etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle televizyonun simge, sembol ve işaretlerle destekli bir atmosferde yansıttığı olumlu ve olumsuz davranışlar çocuklar tarafından benimsenip uygulanabilmektedir (Akçalı, 2007). Yalçın ve diğerlerinin (2002) yaptığı araştırmaya göre ailelerin yarısı televizyon programlarının şiddet içerdiği yönünde görüş belirtirken, üçte biri ise programların çocuk istismarı, özellikle duygusal istismar içerdiğini belirtmiştir.

Televizyon yayınları içinde çizgi filmler; çocukların en fazla izlediği ve görsel özellikleri nedeniyle en fazla etkilendiği programlar arasındadır (Can, 1995). Demiriz ve İlkay’ın (1999) yaptığı bir araştırmanın sonuçlarına göre ebeveynlerin yüzde 79,4’ü çocuklarının çizgi film programlarını izlemeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir (akt. Serhatlıoğlu, 2006). Erdoğan ve Baran (2008) tarafından yapılan araştırmanın bulguları da altı yaş çocuklarının çoğunlukla çizgi film seyrettiklerini ortaya koymaktadır.

Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkisini konu alan araştırmalarda, ağırlıklı olarak olumsuz etkiler üzerinde durulmaktadır. Luther ve Legg (2010)’e göre televizyonda yer alan çizgi filmler hem sosyal hem de fiziksel saldırganlık örnekleri içermektedir. Çizgi filmlerde çocukları eğlendirme adına bombalama, ateş etme, kesici aletleri kullanma gibi olaylara yer verilmektedir. Böylece çocuklara saldırganlığı ve şiddeti taklit edebilecekleri örnekler sunulmaktadır (Can, 1995). Fouts, Callan, Piasentin ve Lawson (2006), Walt Disney şirketine ait 34 filmi inceledikleri çalışmada filmlerin % 74’ünün ‘şeytanlaştırma’ içerdiğini tespit etmiştir. Filmlerde yer alan 136 ana karakterden % 18’i şeytanlaştırılmıştır, yani çocuklar bu filmleri izlerken başkalarına zarar verip vermediğine bakılmaksızın kötü davranışa yöneltme sahnelerine maruz kalmaktadır.

Televizyonda yer alan her türlü içerik, her kesime koşulsuz açık olduğundan televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini engellemede program yapımcıları ve eğitimcilerin yanı sıra ailelere de büyük sorumluluk düşmektedir (Mangır ve İnal, 1994). Çocukların televizyondan daha fazla öğrenmelerini sağlama ve olumsuz içerikten etkilenmelerini azaltmada aile önemli bir role sahiptir. Çocukların televizyon programlarını izlerken kurmaca-gerçek ayırımı yapamamaları ailelerin çocuklarıyla birlikte televizyon izlemelerinin önemini ortaya koymaktadır (Samaniego ve Pascual, 2007). Aileler, 'birlikte izleme', 'kısıtlayıcı aracılık' ve 'öğretici-yol gösterici aracılık' olmak üzere üç şekilde çocuğun televizyon izleme sürecine katılmaktadır (Valkenburg ve diğerleri, 1999). Küçük çocukların çizgi film programlarına ulaşmaları daha çok aileleri aracılığıyla olmaktadır, dolayısıyla aile, kendi program seçimi ve izleme şekli ile model olmanın yanında çocuğun televizyon izleme zamanını, program seçimini ya da izleme biçimini kontrol ederek doğrudan çocuğun televizyon ile ilişkisini belirleyici etkiye sahiptir (AAP, 2002; akt. Ertürk ve Gül, 2006). Ebeveynlerin televizyon izleme konusunda çocuklarına model olmaması, televizyon kullanımı konusunda onlara rehberlik etmemesi, birlikte televizyon izleyerek programlarla ilgili bilgi vermemesi, merak ettikleri konuları aydınlatmaması ve onları tek başlarına bu programlarla karşı karşıya bırakması çocukların zararlı içeriklere maruz kalmasında önemli bir etkidir (Samaniego ve Pascual, 2007).

Eğlendirici ve bilgilendirici olması ise televizyona atfedilen olumlu özellikler arasında yer almaktadır (Kalan, 2010). Ayrımcılık karşıtı televizyon programlarını izledikten sonra 3-6 yaş çocuklarının beyaz, Asyalı ya da Çinli bebeklere yönelik önyargılarında azalma olduğuna ilişkin araştırma bulguları mevcuttur (Persson ve Eizenman, 2003).

Problem

Doğru kullanıldığı takdirde çizgi filmlerin de öğretici, bilgilendirici, kişiliği geliştirici, model olabilen özellikleri olduğu dikkate alınmalıdır. Çizgi filmlerde genellikle iyi-kötü, kuvvetli-zayıf gibi ilişkiler konu edilir. Olaylar gerçekçi bir şekilde sunulmaz; eylemde, karakterlerde, zaman ve mekânlarda simgesel bir anlatım söz konusudur. Çizgi filmlerde evren düşsel ve canlandırıcıdır. Çizgi filmleri sevimli yapan karakterlerdir. Bir çizgi film karakteri insan nitelikleri gösteren, onunla özdeşleşen ve duygularını paylaştır (Can, 1995). Çizgi filmlerin lokomotifini olan ana karakterlerin mutlaka bir görevi vardır; başkalarına yardım ederler, yanlışlıkları düzeltirler, kötülükleri önlerler. Diğer yardımcı karakterler iyi ya da kötü olabilir. Önemli olan, iyinin kötülüklere rağmen tüm engellerin üstesinden gelebilmesi, gözyaşı ya da gülücüklerle mutlu sona ulaşılmasıdır (Rigel, 1993; akt. Can,1995). Çocuklar, izledikleri film kahramanlarının yeteneklerine sahip olmak isterler ve kendilerini onlarla özdeşleştirirler. Doğruyu-yanlış, güzeli-çirkini öğrenme yaşındaki çocuk için çizgi filmler örnek alınan eğitici konumundadır (Şirin, 1999).

Televizyonun evlerin vazgeçilmez bir aracı olması, iletişimin televizyonla da sağlanması televizyon kanallarının ve programlarının sayısını oldukça arttırmıştır. Bunların içinde çocukların seyretmesi için hazırlanan programlar, ağırlıklı olarak da çizgi filmler yer almaktadır. Çocuklar iki yaş civarında televizyon programı tercihi yapmaya başlarlar (Corrigan, 2010). Çizgi filmlerin, özellikle çocuk izleyiciler tarafından tercih edilen (Klein ve Shiffman, 2006) ve yetişkinler tarafından da seyretmeleri desteklenen

televizyon programları olması erken çocukluk dönemindeki çocukların çizgi film ile nasıl iletişime geçtikleri, çizgi film kahramanlarını nasıl algıladıkları, onları kendi dünyalarında nasıl anlamlandırdıkları konusundaki merakı artırmaktadır. Bu nedenle çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkileri günümüzde de giderek artan bir şekilde araştırılmaktadır. Bu çalışmada ise çizgi filmlerin okul öncesi ve ilköğretim çocukları üzerindeki etkisine ilişkin anne görüşlerinin ve bu etkinin yaşlara göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlardır (Karasar, 1995).

Örneklem

Katılımcıların tespit edilmesinde ‘Kolay Ulaşılabilir Örneklem (convenience sampling)’ tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini; çocuğu Isparta il merkezinde bulunan devlete ait anaokulları, anasınıfları ile ilköğretim 1, 2 ve 3. sınıflarına devam eden 940 anneden oluşmaktadır. Örneklemdeki annelerin 175’inin (% 17) çocuğu anaokulu ve anasınıflarına devam eden 5-6 yaş çocuğudur; 187’si (% 20) ilköğretim 1. sınıfa, 245’i (% 27) 2. sınıfa, 333’ü ise (% 36) 3. sınıfa devam eden çocuğa sahiptir. Annelerin 546’sı (% 58) ilkokul-ortaokul, 221’i (% 23,5) lise, 150’si (% 16) ön lisans ve lisans, 23’ü (% 2,4) lisansüstü öğrenim derecesine sahiptir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak ‘Kişisel Bilgi Formu’ ile ‘Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkisi Anketi’ kullanılmıştır. Bu araştırmada katılımcıların (annelerin) araştırma konusuyla ilgili bakış açılarının belirlenmesi için veri toplama aracı olarak ‘anket’ seçilmiştir. Anket, başkalarının düşünce ve algılamalarına ilişkin veri toplamak ve bakış açılarındaki çeşitlilik ve farklılıkları yakalamak için uygun veri toplama yoludur (Patton, 2002).

Kişisel Bilgi Formu; annenin öğrenim durumu, çocuğun yaşı, devam ettiği sınıf, günlük ortalama çizgi film izleme süresi, annelerin televizyonu algılama biçimleri gibi bilgileri saptamaya yönelik soruları içermektedir.

‘Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkisi Anketi’ ilgili alan yazın incelenerek araştırmacılar tarafından 25 madde olarak geliştirilmiştir. Bu maddeler, araştırmanın amacı anlatılarak iki ayrı uzmana gösterilmiş ve her ikisinin de ortak görüşü sonucunda dört madde anketten çıkarılmış; anket toplam 21 madde olarak son halini almıştır. Anket maddeleri ‘her zaman (5)’, ‘sık sık (4)’, ‘ara sıra (3)’, ‘nadiren (2)’ ve ‘hiçbir zaman (1)’ seçeneklerinden birinin işaretlenmesiyle yanıtlanmaktadır.

Verilerin Çözümlemesi

Toplanan verilerin frekans ve yüzdeleri SPSS paket programı kullanılarak hesaplanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, örnekleme uygulanan Kişisel Bilgi Formu ile Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkisi Anketi'ne ilişkin bulguların frekans ve yüzdeleri tablolar halinde yer almaktadır.

Tablo 1 ve 2'de annelere uygulanan Kişisel Bilgi Formu'ndaki çocukların günlük ortalama çizgi film izleme süresi ile annelerin televizyonu algılama biçimlerine yönelik iki sorunun bulguları verilmektedir.

Tablo 1. Örneklemdaki annelerin çocuklarının günlük ortalama çizgi film izleme süresi değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımı

Çizgi Film İzleme Süresi	Okul							
	Öncesi		1. sınıf		2. sınıf		3. sınıf	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1 saatten az	31	17,7	47	25,1	56	22,9	74	22,2
1 saat	57	32,6	67	35,8	93	38,0	119	35,7
2 saat	59	33,7	51	27,3	58	23,7	95	28,5
3 saat	20	11,4	18	9,6	31	12,7	38	11,4
4 saat ve üstü	8	4,6	4	2,1	7	2,9	7	2,1
Total	175	100,0	187	100,0	245	100,0	333	100,0

Tablo 1'de görülen anne ifadelerine göre, her sınıf düzeyindeki çocukların günlük ortalama çizgi film izleme süresinin en çok 1 veya 2 saat olduğu; en az 4 saat ve üstü olduğu saptanmıştır.

Tablo 2. Televizyona ilişkin algı değişkenine göre annelerin frekans ve yüzde dağılımı

Televizyonu algılama	Okul							
	Öncesi		1. sınıf		2. sınıf		3. sınıf	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Zorunlu eşya	4	2,3	4	2,1	9	3,7	15	4,5
Bilgilendirici	20	11,4	28	15,0	51	20,8	43	12,9
Eğlendirici	6	3,4	6	3,2	16	6,5	18	5,4
Boş zaman	13	7,4	15	8,0	15	6,1	18	5,4
Diğer	8	4,6	9	4,8	14	5,7	10	3,0
Birden çok işlevi olan	124	70,9	125	66,8	140	57,1	229	68,8
Toplam	175	100,0	187	100,0	245	100,0	333	100,0

Tablo 2'ye göre tüm anneler, televizyonu birinci sırada 'birden çok işlevi olan', ikinci sırada 'bilgilendirici', üçüncü sırada ise 'boş zamanı değerlendirici' bir araç olarak algılamaktadır.

Tablo 3’de çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden anneler ile çocuğu ilköğretim 1, 2, ve 3. sınıfa giden annelerin ‘Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkisi Anketi’ne verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri görülmektedir. Bu tabloda anket soruları/ maddeleri ankette yer aldığı sırayla verilmemiş, aynı konuya ilişkin benzer maddeler arka arkaya sıralanmıştır. Ayrıca tablonun açıklamalarında ‘her zaman’ ve ‘sık sık’ seçenekleri ile ‘nadiren’ ve ‘hiç bir zaman’ seçeneklerinin yüzdeleri toplanarak verilmiştir.

Tablo 3. Örneklemdeki annelerin ankete verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı

Soru	Çocuğu Anaokulu-Anasınıfında Olan Annelerin Yanıtları										Çocuğu İlköğretim 1. 2. ve 3. Sınıfta Olan Annelerin Yanıtları									
	5		4		3		2		1		5		4		3		2		1	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	9	5,4	24	14,3	38	22,6	52	31,0	45	26,8	151	19,6	140	18,1	205	26,6	100	13,0	176	22,8
2	42	25,0	54	32,1	38	22,6	22	13,1	12	7,1	341	44,2	173	22,4	142	18,4	52	6,7	64	8,3
3	9	5,4	18	10,7	47	28,0	60	35,7	34	20,2	105	13,6	134	17,4	247	32,0	125	16,2	161	20,8
4	16	9,5	20	11,9	58	34,5	51	30,4	23	13,7	144	18,7	147	19,0	248	32,1	102	13,2	131	17,0
5	2	1,2	6	3,6	35	20,8	55	32,7	70	41,7	5	,6	26	3,4	235	30,4	109	14,1	397	51,4
6	27	16,1	40	23,8	49	29,2	33	19,6	19	11,3	235	30,4	165	21,4	229	29,7	70	9,1	73	9,5
7	8	4,8	33	19,6	73	43,5	41	24,4	13	7,7	136	17,6	175	22,7	303	39,2	78	10,1	80	10,4
8	1	,6	5	3,0	35	20,8	60	35,7	67	39,9	20	2,6	16	2,1	144	18,7	195	25,3	397	51,4
9	17	10,1	33	19,6	59	35,1	34	20,2	25	14,9	244	31,6	168	21,8	221	28,6	62	8,0	77	10,0
10	18	10,7	42	25,0	64	38,1	34	20,2	10	6,0	225	29,1	166	21,5	259	33,5	62	8,0	60	7,8
11	17	10,1	36	21,4	79	47,0	27	16,1	9	5,4	201	26,0	172	22,3	273	35,4	65	8,4	61	7,9
12	22	13,1	37	22,0	63	37,5	38	22,6	8	4,8	235	30,4	208	26,9	232	30,1	52	6,7	45	5,8
13	10	6,0	21	12,5	55	32,7	54	32,1	28	16,7	120	15,5	143	18,5	305	39,5	94	12,2	110	14,2
14	16	9,5	28	16,7	61	36,3	44	26,2	19	11,3	211	27,3	169	21,9	215	27,8	101	13,1	76	9,8
15	68	40,5	45	26,8	35	20,8	11	6,5	9	5,4	385	49,9	171	22,2	139	18,0	30	3,9	47	6,1
16	92	54,8	36	21,4	23	13,7	13	7,7	4	2,4	471	61,0	121	15,7	113	14,6	30	3,9	37	4,8
17	31	18,5	53	31,5	59	35,1	17	10,1	8	4,8	261	33,8	198	25,6	226	29,3	42	5,4	45	5,8
18	11	6,5	33	19,6	65	38,7	40	23,8	19	11,3	98	12,7	178	23,1	259	33,5	109	14,1	128	16,6
19	28	16,7	56	33,3	54	32,1	21	12,5	9	5,4	206	26,7	185	24,0	236	30,6	69	8,9	76	9,8
20	10	6,0	30	17,9	57	33,9	45	26,8	26	15,5	110	14,2	137	17,7	280	36,3	121	15,7	124	16,1
21	6	3,6	21	12,5	55	32,7	56	33,3	30	17,9	88	11,4	148	19,2	301	39,0	119	15,4	116	15,0

*Cevap seçenekleri 5 (her zaman), 4 (sık sık), 3 (ara sıra), 2 (nadiren), 1 (hiç bir zaman)

Tablo 3’de birinci ve ikinci sırada yer alan maddeler, çizgi filmlerin çocuk üzerindeki etkisi ile doğrudan ilgili olmasa da dolaylı olarak çocukları etkileyebilecek durumlarla ilişkilidir.

Tablo 3’de ilk sırada yer alan ‘çocuğumun gün içinde çizgi film izlemeye ayırdığı süre, oyun ve diğer sosyal aktivitelere ayırdığı süreden fazladır’ şeklindeki anket maddesini çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 19,7’si ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 22,6’sı ‘ara sıra’, toplam % 57,8’i ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 37,7’si ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 26,6’sı ‘ara sıra’, toplam % 35,8’i ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ olarak yanıtlamıştır.

Tabloda 2. sırada yer alan ‘çocuğum belirli çizgi filmleri diğerlerine tercih eder ve düzenli olarak izler’ şeklindeki anket maddesinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 57,1’i ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 22,6’sı ‘ara sıra’, toplam % 20,2’si ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 66,6’sı ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 18,4’ü ‘ara sıra’, toplam % 15’i ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ yönünde görüş bildirmiştir.

Tabloda 3. sırada yer alan ‘çocuğum insanlardan çok hayali kahramanların, hayvanların ya da kuklaların yer aldığı çizgi filmleri izlemeyi tercih eder’ şeklindeki anket maddesini çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 16,1’i ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 28’i ‘ara sıra’, toplam % 55,9’u ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ olarak yanıtlarken çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 31’i ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 32’si ‘ara sıra’, toplam % 37’si ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ olarak yanıtlamıştır.

Tabloda 4. sırada yer alan ‘çocuğum çizgi filmde yer alan hayali kahraman, mekân ya da olayların gerçek olduğunu düşünür’ şeklindeki anket maddesini çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 21,4’ü ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 34,5’i ‘ara sıra’, toplam % 44,1’i ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 37,7’si ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 32,1’i ‘ara sıra’, toplam % 30,2’si ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ olarak cevaplamıştır.

Tabloda 5. sırada yer alan ‘çocuğum kendini çizgi film kahramanları ile özdeşleştirir (ben süpermenim, pamuk prensesim, cedrixim gibi)’ şeklindeki anket maddesinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 4,8’i ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 20,8’i ‘ara sıra’, toplam % 74,4’ü ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ yönünde yanıtlarken çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 4’ü ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 30,4’ü ‘ara sıra’, toplam % 65,5’i ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ yönünde görüş bildirmiştir.

Tabloda 6. sırada yer alan ‘çocuğum çizgi filmde gördüğü hareketleri tekrar eder’ şeklindeki anket maddesinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 39,9’u ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 29,2’si ‘ara sıra’, toplam % 30,9’u ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 51,8’i ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 29,7’si ‘ara sıra’, toplam % 18,6’sı ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ seçeneklerini işaretlemiştir.

Tabloda 7. sırada yer alan ‘çocuğum çizgi film kahramanlarının hareketlerini taklit eder’ şeklindeki anket maddesini çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 24,4’ü ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 43,5’i ‘ara sıra’, toplam % 32,1’i ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 40,3’ü ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 39,2’si ‘ara sıra’, toplam % 20,5’i ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ olarak yanıtlamıştır.

Tabloda 8. sırada yer alan ‘çocuğum çizgi filmde gözlediği hareketleri oyun oynarken tekrar eder’ şeklindeki anket maddesinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 3,6’sı ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 20,8’i ‘ara sıra’, toplam % 75,6’sı ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 4,7’si ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 18,7’si ‘ara sıra’, toplam % 76,7’si ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ yönünde görüş bildirmiştir.

Tabloda 9. sırada yer alan ‘çocuğum çizgi filmde duyduğu kelimeleri ya da ifadeleri günlük hayatta da kullanır’ şeklindeki anket maddesini çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 29,7’si ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 35,1’i ‘ara sıra’, toplam % 35,1’i ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ olarak yanıtlarken çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 53,4’ü ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 28,6’sı ara sıra, toplam % 18’i ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ şeklinde cevaplamıştır.

Tabloda 10. sırada yer alan ‘çocuğum çizgi filmde gördüğü ürünleri (oyuncak, kıyafet ve diğer aksesuarlar gibi) almayı talep eder’ şeklindeki anket maddesinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 35,7’si ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 38,1’i ‘ara sıra’, toplam % 26,2’si ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ şeklinde yanıtlarken çocuğu ilköğretime devam etmekte olan annelerin toplam % 50,6’sı ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 33,5’i ‘ara sıra’, toplam % 15,8’i ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ yönünde görüş bildirmiştir.

Tabloda 11. sırada yer alan ‘çizgi filmler çocuğumun giysi ve oyuncak seçimini etkiler’ şeklindeki anket maddesinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 31,5’i ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 47’si ‘ara sıra’, toplam % 21,5’i ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 48,3’ü ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 35,4’ü ‘ara sıra’, toplam % 16,3’ü ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ seçeneklerini işaretlemiştir.

Tabloda 12. sırada yer alan ‘çizgi filmler çocuğumun yiyecek ve içecek tercihini etkiler’ şeklindeki anket maddesini çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 35,1’i ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 37,5’i ‘ara sıra’, toplam % 27,4’ü ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 57,3’ü ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 30,1’i ‘ara sıra’, toplam % 12,5’i ise ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ olarak yanıtlamıştır.

Tabloda 13. sırada yer alan ‘çocuğum, üzerinde çizgi film kahramanı bulunan eşyaları almak ister’ şeklindeki anket maddesini çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna

devam eden annelerin toplam % 18,5'i 'her zaman' ve 'sık sık', % 32,7'si 'ara sıra', toplam % 48,8'i 'nadiren' ve 'hiçbir zaman' olarak yanıtlarken çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 34'ü 'her zaman' ve 'sık sık', % 39,5'i 'ara sıra', toplam % 26,4'ü 'nadiren' ve 'hiçbir zaman' şeklinde cevaplamıştır.

Tabloda 14. sırada yer alan 'çocuğum çizgi film kahramanları hakkında konuşur' şeklindeki anket maddesinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 26,2'si 'her zaman' ve 'sık sık', % 36,3'ü 'ara sıra', toplam % 37,5'i 'nadiren' ve 'hiçbir zaman'; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 49,2'si 'her zaman' ve 'sık sık', % 27,8'i 'ara sıra', toplam % 22,9'u ise 'nadiren' ve 'hiçbir zaman' seçeneklerini işaretlemiştir.

Tabloda 15. sırada yer alan 'çocuğum çizgi filmde izlediği sahnelerle ilişkin olumlu yorum ifadeleri (harika, çok güzel gibi) kullanır' şeklindeki anket maddesinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 67,3'ü 'her zaman' ve 'sık sık', % 20,8'i 'ara sıra', toplam % 11,9'u 'nadiren' ve 'hiçbir zaman'; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 72,1'i 'her zaman' ve 'sık sık', % 18'i 'ara sıra', toplam % 10'u ise 'nadiren' ve 'hiçbir zaman' yönünde görüş bildirmiştir.

Tabloda 16. sırada yer alan 'çocuğum çizgi filmde izlediği sahnelerle ilişkin olumsuz yorum ifadeleri (olamaz, çok kötü gibi) kullanır' şeklindeki anket maddesinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 76,2'si 'her zaman' ve 'sık sık', % 13,7'si 'ara sıra', toplam % 10,1'i 'nadiren' ve 'hiçbir zaman'; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 76,7'si 'her zaman' ve 'sık sık', % 14,6'sı 'ara sıra', toplam % 8,7'si 'nadiren' ve 'hiçbir zaman' seçeneklerini işaretlemiştir.

Tabloda 17. sırada yer alan 'çocuğum çizgi filmde gördüğü teknolojik aletlerle ilgili sorular sorar' şeklindeki anket maddesinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 50'si 'her zaman' ve 'sık sık', % 35,1'i 'ara sıra', toplam % 14,9'u 'nadiren' ve 'hiçbir zaman'; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 59,4'ü her zaman ve sık sık, % 29,3'ü ara sıra, toplam % 11,2'si ise nadiren ve hiçbir zaman yönünde görüş bildirmiştir.

Tabloda 18. sırada yer alan 'çocuğum çizgi filmde gördüğü olaylarla ilgili sorular sorar' şeklindeki anket maddesini çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 26,1'i 'her zaman' ve 'sık sık', % 38,7'si 'ara sıra', toplam % 31,5'i ise 'nadiren' ve 'hiçbir zaman'; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 35,8'i 'her zaman' ve 'sık sık', % 33,5'i 'ara sıra', toplam % 30,7'si 'nadiren' ve 'hiçbir zaman' olarak cevaplamıştır.

Tabloda 19. sırada yer alan 'çocuğum çizgi filmde gördüğü insan ve hayvanlarla ilgili sorular sorar' şeklindeki anket maddesini çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 50'si 'her zaman' ve 'sık sık', % 32,1'i 'ara sıra, toplam % 17,9'u 'nadiren' ve 'hiçbir zaman' olarak yanıtlarken çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 50,7'si 'her zaman' ve 'sık sık', % 30,6'sı 'ara sıra', toplam % 18,7'si 'nadiren' ve 'hiçbir zaman' olarak yanıtlamıştır.

Tabloda 20. sırada yer alan ‘çocuğum çizgi filmdeki olay ya da kişilere ilişkin eleştirisi (sünger bop iyi, gargamel çok kötü gibi) yapar’ şeklindeki anket maddesinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 23,9’u ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 33,9’u ‘ara sıra’, toplam % 42,3’ü ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 31,9’u ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 36,3’ü ‘ara sıra’, toplam % 31,8’i ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ yönünde görüş bildirmiştir.

Tabloda 21. sırada yer alan ‘çocuğum dikkatini çeken sahneleri aile üyelerine anlatır’ şeklindeki anket maddesinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin toplam % 16,1’i ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 32,7’si ‘ara sıra’, toplam % 51,2’si ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’; çocuğu ilköğretime devam eden annelerin toplam % 30,6’sı ‘her zaman’ ve ‘sık sık’, % 39’u ‘ara sıra’, toplam % 30,4’ü ‘nadiren’ ve ‘hiçbir zaman’ seçeneklerini işaretlemiştir.

TARTIŞMA

Araştırmanın örneklemini oluşturan, çocuğu Isparta il merkezindeki devlete ait anaokulları, anasınıfları ile ilköğretim 1, 2 ve 3. sınıflarına devam eden 940 anneye veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ‘Kişisel Bilgi Formu’ ile ‘Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkisi Anketi’ uygulanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu’nda yer alan ‘çocuğunuz günlük ortalama kaç saat çizgi film izliyor?’ sorusuna annelerin verdikleri yanıtlara göre her sınıf düzeyindeki çocukların en çok ‘günde 1 veya 2 saat’; en az ‘4 saat ve üstü’ süreyle çizgi film izledikleri belirlenmiştir. Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir:

Öztürk ve Karayağız (2007)’ın 3-6 yaş çocuğuna sahip 182 aile ile yaptığı araştırmadan elde edilen bulgular, çocukların % 47,8’inin iki saat ve daha fazla televizyon izlediğini göstermektedir. Avustralya’da 92 annenin katılımı ile gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları, 3-5 yaş çocuklarının hem hafta içi hem de hafta sonu günde ortalama bir saat televizyon programı izlediklerini ortaya koymaktadır (Skouteris ve MacHardy, 2009). Cheng ve diğerleri (2004) tarafından yapılan araştırmada da anneler, çocuklarının televizyon izlemeye günde ortalama iki saatten fazla zaman ayırdığını belirtmektedir. Yalçın ve diğerlerine (2002) göre, okul öncesi çocuklarının % 65,2’si, ilköğretime devam eden çocukların % 57,7’si günde en az iki saatini televizyon karşısında geçirmektedir. Erdoğan ve Baran (2008) ve Kalan (2010) tarafından yapılan araştırmaların bulguları da, altı yaş grubu çocukların günde ortalama 2-4 saat arası televizyon seyrettikleri ve bunların çoğunlukla çizgi film olduğu yönündedir. Zhao ve Xiamoming (2004) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlar, beş yaş çocuklarının hafta sonunda televizyon izleme sürelerinin, okula gittikleri hafta içi günlere göre oldukça fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Kişisel Bilgi Formu’nun ‘annelerin televizyonu nasıl algıladıklarına’ ilişkin sorusuna verilen yanıtlarda annelerin televizyonu birinci sırada ‘birden çok işlevi olan araç’, ikinci sırada ‘bilgilendirici araç’, üçüncü sırada ise ‘boş zamanı değerlendirici araç’ olarak algıladıkları, ancak televizyonu ‘zararlı bir araç’ olarak algılamadıkları saptanmıştır. Bu da, annelerin televizyonu olumlu bir araç olarak gördüklerini düşündürmektedir. Literatürde

televizyonun negatif etkilerini vurgulayan araştırma bulgularının yanı sıra pozitif etkilerini ortaya çıkaran araştırmalar da mevcuttur (Mares, 2005). Hess ve Harriet (1962)'in yaptığı araştırmada annelerin % 49'u, televizyonun çocuklar açısından eğitimsel özelliği olduğunu belirtmiştir. Zhao ve Xiamoming (2004) yaptıkları araştırmada ailelerin % 94'ünün televizyon izlemenin çocuklar için yararlı olduğunu düşündüğü sonucunu bulmuştur. Öztürk ve Karayağız'ın (2007) 3-6 yaş çocuğa sahip 182 aile ile yaptığı çalışmada ailelerin % 46,7'si bilgi edinmek, % 41,2'si eğlenmek için televizyon izlediklerini belirtmiştir.

Annelere uygulanmış olan 'Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkisi Anketi'nden elde edilen sonuçlara göre:

Okul öncesi dönem çocuklarının yarısından fazlasında günlük çizgi film izleme süresinin oyun ve diğer sosyal aktivitelere ayırdığı süreden fazla olmadığı; ancak ilköğretime devam eden çocukların yaklaşık dörtte birinin gün içinde çizgi film izlemeye ayırdığı sürenin oyun ve diğer sosyal aktivitelere ayırdığı süreden fazla olduğu belirlenmiştir. Bir başka deyişle, okul öncesi dönem çocukları ile kıyaslandığında, ilköğretim çocukları çizgi film izlemeye oyun ve diğer sosyal aktivitelerden daha fazla zaman ayırmaktadır. Hess ve Harriet'in (1962) araştırmasında da annelerin çoğu, televizyon programlarının çocuklarının daha az okumasına ve dışarıda yapılacak aktivitelerinin azalmasına yol açtığını belirtmiştir. Bu da, çocukların gelişimi açısından olumsuz bir durumdur. Aral ve Aktaş (1997) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen bulgular ilköğretim öğrencilerinin hafta içinde televizyon izlemeye diğer etkinliklerden (kitap okuma, oyun oynama, müzik dinleme v.b) daha fazla zaman ayırdıklarını göstermektedir.

Hem okul öncesi eğitim kurumuna hem de ilköğretime devam eden çocukların çoğunluğu belirli çizgi filmleri diğerlerine tercih etmekte ve düzenli olarak izlemektedir. RTÜK (2006) tarafından yapılan bir araştırmada, 7-14 yaş arası çocukların en çok beğendikleri çizgi filmler arasında bir sıralama yapmaları da bu bulguyu destekler niteliktedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının çoğunluğunun insanlardan çok hayali kahramanların, hayvanların ya da kuklaların yer aldığı çizgi filmler izlemeyi tercih etmedikleri, buna karşın ilköğretime devam eden çocukların bu konudaki tercihlerinin farklılaştığı görülmektedir.

Annelerin ifadelerine göre, çizgi filmde yer alan hayali kahraman, mekân ya da olayların gerçek olduğunu her zaman, sık sık ya da arasıra düşünen okul öncesi dönem çocuklarının toplam oranı % 55,9 iken ilköğretime devam eden çocuklarda bu oran % 69,8'dir. Halbuki yaşı küçük olan çocukların gerçek olanla olmayanı ayıramadıkları, büyüdükçe bu ayırımı yapabildikleri bilinmektedir. Ancak bu araştırmada elde edilen sonuç bu bilginin tersi olması açısından ilgi çekicidir.

Çocuğum kendini çizgi film kahramanları ile özdeşleştirir (ben süpermenim, pamuk prensesim, cedrixim gibi), çizgi filmde gördüğü hareketleri tekrar eder, çizgi film kahramanlarının hareketlerini taklit eder, çizgi filmde gözlediği hareketleri oyun oynarken tekrar eder, çizgi filmde duyduğu kelimeleri ya da ifadeleri günlük hayatta da kullanır

şeklindeki benzer beş anket maddesinden elde edilen sonuçlara bakıldığında okul öncesi ve ilköğretim çocukları arasında genellikle fark olmadığı görülmektedir. Ancak ‘çizgi filmde görülen hareketleri tekrar etme’ ile ‘çizgi filmde duyulan kelimeleri ya da ifadeleri günlük hayatta da kullanma’ oranının ilköğretim çocuklarında daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre, hem okul öncesi hem de ilköğretim çocuklarının kendilerini çizgi film kahramanları ile özdeşleştirmedikleri söylenebilir.

‘Çocuğum çizgi filmde gördüğü ürünleri (oyuncak, kıyafet ve diğer aksesuarlar gibi) almayı talep eder’, ‘çizgi filmler giysi ve oyuncak seçimini etkiler’, ‘çizgi filmler yiyecek ve içecek tercihini etkiler’, ‘üzerinde çizgi film kahramanı bulunan eşyaları almak ister’ şeklindeki benzer dört anket maddesinden elde edilen sonuçlara göre çizgi filmler daha çok ilköğretim çağı çocuklarının tercihlerini etkilemektedir. Aşçı (2006) tarafından 8-12 yaş grubu ile yapılan araştırmanın sonuçları, çocukların büyük çoğunluğunun çizgi film ya da animasyon karakterleri tarafından reklamı yapılan ürünleri veya üzerinde çizgi film/animasyon karakterleri bulunan ürünleri (yiyecek-içecek, aksesuar, giyecek v.b.) alma eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. Ülken (2011), yaptığı araştırmanın bulgularına dayanarak televizyonun çocukların oyuncak ve giysi seçiminde etkili olduğunu belirtmektedir. Ağaç ve Harmankaya (2009) tarafından yapılan araştırma sonuçları, çizgi filmler ve televizyondaki diğer öğelerin çocukların giysi tercihlerini önemli oranda (% 49,9) belirlediğini göstermektedir.

Çocukların çizgi filmler ve kahramanları hakkındaki konuşmaları ile ilgili sekiz anket maddesine (tablo 3’deki 14-21 maddeler) annelerin verdikleri yanıtlara göre, okul öncesi dönem çocuklarının yaklaşık üçte biri ‘arasıra’ ya da ‘nadiren-hiçbir zaman’ çizgi film kahramanları hakkında konuşurken (14. madde), ilköğretim çocuklarının yarısı ‘her zaman-sık sık’ konuşmaktadır. Hem okul öncesi hem de ilköğretim çocuklarının yaklaşık % 70’i ‘her zaman-sık sık’ çizgi filmde izlediği sahnelere ilişkin olumlu ve olumsuz yorum ifadeleri kullanmaktadır. Çizgi filmde gördüğü teknolojik aletlerle ilgili ‘her zaman-sık sık’ soru sorma oranı ilköğretim çocuklarında biraz daha yüksektir. Çizgi filmde gördüğü olaylarla ilgili ‘her zaman-sık sık’ soru sorma oranı ilköğretim çocuklarında daha yüksek iken çizgi filmde gördüğü insan ve hayvanlarla ilgili ‘her zaman-sık sık’ soru sorma oranı ise her iki grupta da (% 50) aynıdır. Çizgi filmdeki olay ya da kişilere ilişkin eleştiri yapma ve dikkatini çeken sahneleri aile üyelerine anlatma davranışlarını okul öncesi dönem çocukları ‘nadiren-hiç bir zaman’ gösterirken ilköğretim çocuklarında bu davranışı ‘her zaman-sık sık’, ‘arasıra’ ve ‘nadiren’ gösteren ya da hiç göstermeyen çocukların oranı birbirine yakındır.

Bu sonuçlara göre hem okul öncesi hem ilköğretim çocuklarının izledikleri çizgi filmler hakkında aile üyeleri ile konuştukları ve sorular sordukları anlaşılmaktadır. Serhatlıoğlu (2006) tarafından yapılan araştırma sonuçları da okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyonda duydukları kavramlar veya gözlemlediği özellikler hakkında ailelerine sorular yönelttiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca televizyon programları gerek çocukların iletişim biçimleri üzerinde gerekse sınıf içi etkinliklerde etkili olmaktadır.

Yapılan araştırmalar, ailenin televizyon programlarına ilişkin arabuluculuğunun çocuğun televizyonu kullanması ve televizyon programlarından etkilenmesinde farklılıklar yarattığına işaret etmektedir (Warren, Gerke,&Kelly, 2002; Warren, 2003). Aile tarafından televizyon izlemeye dönük olarak yapılacak arabuluculuk, izlediği programlardaki sembollerin anlamını yorumlaması, karakterleri betimlemesi, reklamları diğer programlardan ayırt etmesi, çocukların dikkatini ilgili bilgiye vererek zararlı etkilerden uzaklaşması gibi konularda çocuğa destek sağlamaktadır (Warren, 2003). Ayrıca ailelerin çocuğun yaşına uygun program seçmesinin ve çocukla birlikte izlemesinin çocuğun televizyon aracılığı ile öğrenmesine katkı sağladığı bilinmektedir (Kirkorian, Wartela ve Anderson, 2008).

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, gerek ilköğretim gerekse okul öncesi dönem çocuklarının önemli oranda çizgi film programlarını seyrettiklerini göstermektedir. Bunun yanısıra elde edilen diğer bulgular, okul öncesi ve ilköğretim çocuklarının değişen oranlarda çizgi filmlerin içeriği ile ilişkili davranışlar sergilediklerini, çizgi filmlerle bağlantılı taleplerde bulduklarını ortaya koymaktadır. Alan yazında televizyonun, ocuk izleyicilerde sosyal ve gelişimsel problemlere yol açtığına ilişkin değerlendirmelere sıklıkla rastlanmaktadır. Ancak televizyonda farklı biçim ve içerikte çok sayıda program yer almaktadır (Wright ve diğerleri, 2001). nemli olan çocukları olumlu içerik taşıyan programları izlemeleri konusunda yönlendirmek veya mevcut programların olumsuz içeriklerini çeşitli yollarla azaltmaktır.

Bu konuda gerek ailelerin gerekse eğiticilerin çocuklara televizyon programlarını tüketme konusunda bilinç kazandırmalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Çocukları televizyonu kullanabilme konusunda bilinçlendirmek amacı ile ilköğretim müfredatına ‘Medya Okuryazarlığı’ dersi konmuştur. Okul ncesi eğitim programında da medya okuryazarlığına yer verilmesi, ayrıca ğretmen ve ailelerin de bu konuda bilgilendirilmeleri önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akçalı, S. İ. (2007). Medya ve çocuk. İstanbul: Ebabil Yayınları.
- Ağaç, S. ve Harmankaya, H. (2009). İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin giysi tercihleri ve giysi satın alma davranışlarına etki eden faktörler. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,22, 1-14.
- Aral, N. ve Aktaş, Y. (1997). Çocukların televizyon ve diğer etkinliklere harcadıkları sürenin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13, 99-105.
- Aşçı, E. (2006). Televizyondaki çizgi ve animasyon karakterlerin farklı yerleşim yerlerinde yaşayan çocukların tüketici davranışlarına olan etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bonnin, A. C., Gilbert, S., Rousseau, E., Mason, P., & Maheux, B. (1991). Television and the 3- to 10 year old child. Pediatrics. 88 (1).48-54.
- Brown, J. E., Nicholson, J. M., Brom, D. H., & Bittman, M. (2010). Television viewing by school-age children: Associations with physical activity, snack food consumption and unhealthy weight. Social Indicator Research. 101(2), 221-225.
- Can, A. (1995). Okul öncesi çocuklara yönelik televizyon programları içinde çizgi filmlerin çocukların gelişimine ve iletişimine yönelik etkileri. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cheng, T. L., Brenner, R. A., Wright, J. L., Sachs, H. C., Moyer, P., & Rao, M. R. (2004). Children's violent television viewing: Are parents monitoring? Pediatrics, 114, 94-99.
- Corrigan, C. (2010). The impact of television effect on young children. Unpublished Doctoral Thesis. Wright Institute Graduate School of Psychology.
- Çiftçili, S., Ünalın, P., Kalaça, Ç., Apaydın, Ç. ve Uzuner, A. (2003). Çocukluk obezite ve televizyon. Journal of Pediatrics, 12(2), 67-71.
- Erdoğan, S. ve Baran, G. (2008). A study of parents regarding television watching habits of their children in the four-six age group. The Social Sciences, 3 (3), 245-248.
- Ertürk, Y. D. ve Gül, A. A. (2006). Çocuğunuzu televizyona teslim etmeyin. Ankara: Nobel Yayınları.
- Fouts, G., Callan, M., Piasentin, K. & Lawson, A. (2006). Demonizing in children's television cartoons and disney animated films. Child Psychiatry Hum Dev, 37, 15-23.
- Hess, R. D. & Harriet, G. (1962). Parents' Views of the Effect of Television on Their Children. Child Development, 33(2), 411-426

- Huang, F. & Lee, M. J. (2009). Does television viewing affect children's behaviours. *Pacific Economic Review*, 14(4), 474-505.
- İlköğretim çağındaki çocukların televizyon izleme alışkanlıkları (2006). www.rtuk.org.tr adresinden 12 Eylül 2011 tarihinde edinilmiştir.
- Kalan, G. Ö. (2010). Medya okuryazarlığı ve okul öncesi çocuk: ebeveynlerin medya okuryazarlığı bilinci üzerine bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 1(39), 59-73.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler* (6. basım). Ankara: 3A Araştırma, Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Klein, H. & Shiffman, K. (2006). Race related content of animated cartoons. *Howard Journal of Communication*, 17, 163-182.
- Kirkorian, H. L., Wartela, E. A. & Anderson, D. R. (2008). Media and young children's learning. *The Future of Children*, 18(1), 39-61.
- Luther, C.A. & Legg, J.B. (2010). Gender differences in depictions of social and physical aggression in children's television cartoons in the Us. *Journal of Children and Media*. 4(2), 191-205.
- Mangır, M ve İnal, S. (1994). Televizyonun okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerindeki etkileri. 10.Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi Yaygınlaştırılması Semineri (22- 25 Mayıs Ankara), 39- 48.
- Mares, M. L. (2005). Positive effects of television on children's social interactions: A meta-analysis. *Media Psychology*, 7 (3), 301 -322.
- Öztürk, C. ve Karayağız, G. (2007). Okul öncesi dönemdeki çocukların televizyon izleme durumları ve bunu etkileyen durumların incelemesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 175,116-128.
- Pagani, L. S., Fitzpatrick, C., Barnett, T. A., & Dubow, E. (2010). Prospective associations between early childhood television exposure and academic, psychosocial, and physical well-being by middle childhood. *Arch Pediatr Adolesc Med*, 164 (5), 425-431.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.), California: Sage Publications, Inc.
- Persegani, C., Russo, P., Carucci, C. Papeschi, L. L., Trimarchi, M., & Nicolini, M. (2002). Television viewing and personality structure in children. *Individual Differences*, 32, 977-990.
- Persson, A., & Musher-Eizenman, D. R. (2003). The impact of a prejudice-prevention television program on young children's ideas about race. *Early Childhood Research Quarterly*, 18, 530-546.

- Postman, N. (2004). Televizyon öldüren eğlence. Çev: Ali Dönmez. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Samaniego, C. M., & Pascal, A.C. (2007). The teaching and learning of values through television. *Review of Education*, 53, 5-2.
- Serhatlıoğlu, B. (2006). Televizyon programlarının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının zihin ve dil gelişimini etkileme biçimlerine yönelik öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Skouteris, H., & MacHardy, K. (2009). Television viewing habits and time use in Australian preschool children: an exploratory study. *Journal of Children and Media*, 3(1), 80-89.
- Şirin, M. R. (1999). Kuşatılmış çocukluğun öyküsü. İstanbul: İz Yayınları.
- Ülken, B. F. (2011). Televizyon izlemede anne-baba aracılığı ile çocukların saldırgan davranışları arasındaki ilişki. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 11(1). 195-216.
- Valkenburg, P. M., Krmar, M., Peeters, A. L., & Marseille, N. M. (1999). A scale to assess three styles of television mediation: Instructive mediation, restrictive mediation and social co viewing. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*. 43 (1), 52-66.
- Warren, R. (2003). Parental mediation of preschool children's television viewing. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 47 (3), 394-417.
- Warren, R., Gerke, P., & Kelly, M. A. (2002). Is there enough time is the clock? Parental involvement and mediation of children's television viewing. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 46 (1), 87-111.
- Wright, J. C., Huston, A. C. Murphy, K. C., Peters, M., Pinon, M., Scantlin, R., & Kotler, J. (2001). The relations of early television viewing to school readiness and vocabulary of children from low-income families: The early window project. *Child Development*, 72 (5). 1347-1366.
- Yalçın, S. S.; Tuğrul, B.; Naçar, N.; Tuncer, M. ve Yurdakök, K. (2002). Factors that affect television viewing time in preschool and primary school children. *Pediatrics International*, 44, 622-627.
- Zhao, J., & Xiaoming, H. (2004). Parent-child co-viewing of television and cognitive development of the Chinese child. *International Journal of Early Years Education*, 12(1), 63-77.
- Zutphen, M., Bell, A.C., Kremer, P.J., & Swinburn, A. (2007). Association between the family environment and television viewing in Australian children. *Pediatrics and Child Health*, 43, 458-463.